

subsidium ad ægrotudines, molestiasque animi depellendas, quæ ad morbos augendos plurimum conferre solent. Quamquam autem eos, qui nunc temporis in illâ Urbe versantur, Medicos ingenio, ac doctrina ornatissimos esse mihi perspectum sit; ipsis tamen id consilium subijcere operæ pretium duco, quod parùm salubri cœlo utentibus in ejusdem malis mirum in modum profuisse comperimus: danda scilicet est opera, ut Cives universi, nè egentioribus quidem exceptis per æstatem, atque autumnii magnam partem ad potum nivem adhibeant: neque enim gulæ irritamentum, aut voluptatis illecebra potus nive refrigeratus in eo rerum statu videri debet, quamvis in eam Seneca Quæstion. Natural. lib. 4. cap. ult. invehatur, sed potius valetudinis firmamentum, atque præsidium. Cujus hercle rei causam cum diligentissimâ inquisitione pervestigarim, tandem feliciter, ni mea me fallit opinio, mihi videor indagasse, quemadmodum fusè cap. ult. part. post. lib. 1. disserui. Enimverò nivis quidem frigus potulenta, hæc verò esculenta, atque ipsum aëra, quem inter edendum ducimus, ad arctissimam illam conjunctionem, connexionemque cum eorum principiis, è quibus sunt orta, sive ad temperiem illam revocare videntur, quam per hyemem obrinebant: ita ut eam nix salubritatem asserre possit, qua frigidissimis tempestatibus sub insalubri cœlo fruuntur.

XVIII. Denique ut sententiam meam in pauca conferam, eo in loco, PATER SANCTISSIME, rem firmam esse censeo, ut quod Hippocrates sapienter effatus est, extremis morbis extrema remedia suadenda sint, atque adhibenda, illa videlicet, quæ mox subijciemus.

Ac primò quidem ista in quibus cannabis maceranda est, quam longissimè fieri potest ab Urbe removenda sint.

Secundò: Januario, ac Februario mensibus, ea quæ jam pridem illic exstructa sunt, abstergenda.

Tertiò: Vicos omnes, ac semitas Urbis, & cloacas esse purgandas censeo.

Quartò: E publicis cisternis, ac puteis sordes funditus exhaustas.

Quintò: Per Febrarium, ac Martium menses in iis regionibus, quæ grassatus est morbus, tum etiam in veteribus stagnorum fossis resinosa ligna comburenda.

Sextò: Lanionis tabernas extrâ mœnia transferendas, eâ tamen lege, ut ad fordium eluviam superat aquæ copia.

Septimò: Cloacam intrâ lanienas in Urbe ipsâ recludendam.

Octavò: Curandum, ut optimæ notæ carnes, salsamenta, panis, cæteraque cibaria importentur; at fungi, & fructus aut acerbi, aut putidi, aliaque ad victum pertinentia, si minus salubria sint, eliminentur.

Nonò: Per hanc saltem æstatem, atque autumnii initium nivati potus usum, vel apud tenuioris fortunæ homines, adhibendum, retinendamque.

Decimò: Id Civibus solatii, gratiæque loco tribuendum, ut clarioris nominis Medico utantur.

Hæc quidem, BEATISSIME PATER, mihi danda succurrebant, quæ omnia tuo peracrii judicio, ac singulari mentis perspicaciæ dijudicanda relinquo, ut quamprimum afflictis, perditisque Cives gravissimâ istâ, atque acerbissimâ calamitate levantur, modò tua secundum divinam eximia benignitas, atque Clementia, nostrâ consilia fortunavit.

E Vaticanis tuis Aedibus pridie Idus Decembris, Anno MDCCV.

Hujus Consilii Successus.

CAPUT VI.

CUM autem SANCTISSIMUS PATER commentariolum hoc evolere non esset dignatus, Eminentissimis Cardinalibus Sacræ Consultæ perlegendum, examinandumque mandavit: quod posteaquam illi, omni adhibita diligentia, perpensis, Urbiveteris Præsidi per litteras imperarunt, ut omnia hæc, quo docuimus ordine, ac ratione perficeret.

II. Tandem igitur felices Nuntii allati sunt restitutam Urbevetano cœlo salubritatem, ac pristinam incolis valetudinem; itaut anno statim consequenti, ac deinceps nulla omnino perniciosarum ejusmodi febrium recurreret, postquam scilicet ea omnia, quæ tradidimus, remedia, in usum vocata, ac præcipuè stagna longius ab Urbe remota fuissent. Imperare tamen mihi non possum, quin iterum, atque iterum Cives illos admoneam, nè lucri rursus obtemperantes cupiditati, in eandem perniciem incurrant: quod certò certius futurum suspicor, si prope Urbem suam, ut ante hæc, stagna excavarint.

III. Id verò minimè hoc loco videtur prætereundum, communi scilicet Civitatis, ac Illustrissimi Præsidis Urbevetani Consilio tantum, tamque præclarum beneficium, posito in Romanâ ejusdem Urbis portâ Monumento, consignatum esse, ut posterorum memoriæ commendaretur.

TERTIA EPIDEMIA

Castrensium Febrium Balneoregii grassantium propter nuper inductas lacunas aquarum dulcium, ac mineralium per æstatem anni MDCCVII.

CAPUT I. De Urbis Balneoregii etymo, ac situ.

Balneoregium Urbs est in Etruriâ Pontificiæ Ditionis inter Urbem Veterem, Montemque Physconem, Episcopali Sede nobilis, vulgari nomine *Bagna-rea*, quoniam Balneum Regis appellata, propterea quod sulphureis aquis ibidem loci adhuc superstitionibus ad recuperandam valetudinem usus fuerit, nec mediocre levamen cepit Desiderius postremus Langobardorum Rex, cujus jussu Balneoregium primum vocari coepit, si qua fides habenda est Edicto, quod ejus nomine marmori incisum extat, servaturque Viterbii, cujus exemplar ad me misit Vir Illustrissimus ejusdem Civitatis Prætor.

II. Illud autem multis de causis confectum elementumque mihi videtur: primò euidem, quod Lacum magnum Tirenibus (quæ Civitas Vulturnensem lacum olim accolebat, ut colligitur ex Adone in Martyrolog. 1x. Kal. Augusti de S. Christina) Desiderius adjudicavit, addiditque Vetulonibus, quorum Urbs multis passuum millibus inde aberat, hodièque in rudibus servat nomen *Vetulia* haud procul Populoniæ regionis, atque Plumbino. Deinde quisquis Dionysii Halicarnassii Antiquitat. Romanar. librum 1. (ubi Antiochum Syracusanum vetustissimum Scriptorem laudat) ut præteream Aristotelem *Politico*. l. 7. c. 10. & Strabonem lib. 6. accuratè perlegerit, non ignorat profectò primam Itali Sedem

Sedem non ad Vulturnensem lacum fuisse, sed in inferiori Italiae parte, quæ Scylletico, Lameticoque sinu continetur, quæque prima Italiae nomine nuncupata est. Præter hæc quàm ineptè nungatur ille de tribus oppidis Longula, quàm Tirreni amplistoris cognomine, quod pariter effinxit, Terbum dici jubet, Verulonia, ac Tirrena Volturna, quam Etruriam olim dictam fuisse fabulatur; quum id regionis semper nomen fuerit: quibus addendum, nullam unquam in Etruria fuisse Urbem Volturnæ nomenclaturæ: fuit autem Volturnæ fanum, de quo Liv. l. 4.

III. Verùm, ut ad institutum redeat oratio, animadvertendum est Balneoregium Urbem in duas divisam partes, sive oppida in duobus tumulis, è regione posita, quæ ardua quadam via utrinque acclivi junguntur, quæ ex uno in alterum commeatur. Oppidum autem, quod Occidentem solem spectat, Rhoda, quod ad Orientem vergit, Civitas nominatur; quæ multò minor est Rhodâ, & in abrupti saxi vertice sita: ubi prope miraculum videre est Templum illud, Cœnobiumque, in quod paternæ D. Bonaventuræ ædes conversæ sunt, è præcipiti rupis margine, etiam si maximis concussum terremotibus, nunquam hætenus cecidisse.

IV. Rhoda verò in ampliore, sed molliori jugo sita ædificiorum numero, atque elegantia multis partibus superior est, & in planitie longius excurrit, vix tamen patet Subsolanis ventis, ob circumstantes tumulos; & gravibus humidæ telluris adspirationibus objecta est; quoniam ejusdem mœnibus subest ad meridiem latissima vallis, quæ ad peronem usque rivum pertinet, à cujus ripis alii colles assurgunt, sæcundis arboribus, vineisque constiti. At istæ loci facies nunc admodum immutata est repentino, atque admirando planè casu, quem capite tertio narrabimus.

Nunc autem præcipuè videmus, quomodo rumor subortæ Balneoregionis Epidemiarum Romam pervenerit; ut postea detegamus rationes, quibus atque ex jugibus omninò palustres ibidem factæ fuerint.

CAPUT II. Balneoregionis Epidemia literis Illustrissimi illius Civitatis Episcopi ad Auctorem datis primùm innotuit: Consilia utcumque frugifera ad illius, populique præsertim, accommodantur.

Nondum Romæ innotuerat causam Balneoregionis Epidemiarum fuisse aquam ex jugi, ac perenni palustrem redditam, innumerisque infectis inquinatam, ac putrescentem; cum primùm ad nos scripsit epistolam plenam doloris Illustrissimus illius Urbis Episcopus, quem aliquot ante annos acutâ febre in Urbe graviter laborantem, feliciter curaveramus. Itaque postulavit à nobis, ut viam, quæ se, & populum à communi morbo tueri posset, indicarem. Et quoniam in responso, eidem à nobis reddito, non tantùm ignoratam tunc penitus causam, medicis durtaxat conjecturis, quasi divinavimus, sed, quod plurimi interfuit, ea monita præbuimus, quibus, & ipse Antistes, & plerique Cives, ac præcipuè Doctor Flascos, illuc postea unâ cum tribus Chirurgis per Summam Pontificis benignitatem

missus, à grassante pestilenti febre se incolumes servarunt: idcirco præcium operæ existimavimus utramque Epistolam huc transferre; quò clariùs appareat, homines bonæ mentis, ac temperatos communia mala vitare posse, cum velint.

ILLUSTRISSIMO CLARISSIMOQUE
VIRO

DOM. JOANNI MARIÆ
LANCISIO,

Intimo Cubiculario, & Archiatro Pontificio

ONUPHRIUS ELISEUS EPISCOPUS
BALNEOREGIENSIS

S. P. D.

Quæ tua est humanitas, & virtus mihi olim Romæ graviter aegrotanti fausto ad salutem reditu, optimè perspecta, VIR ILLUSTRIS-
TRIS-
SIME, allicit, ac pænè me cogit, ut propriæ nunc etiam ac publicæ tuendæ gratia valetudinis, tuis iterùm consiliis indigens ad te fidentiùs confugiam. Etenim febres indolis omninò pravæ Balneoregii in præsentia grassantur, quæ nec ipsis Medicinam facientibus pepercerunt, quippe tam Doctor Berardus hujus Urbis Medicus ordinarius, quàm Doctor Cicerus, deindè arcessitus communi hoc morbo graviter detinentur: quinimò Doctor Poggini, qui postremò intervenit, pavidus jam veretur, nè brevi eundem in morbum incurrat.

II. Hæc autem febres, quas vermes, & comitari, & producere vulgus opinatur, adeò debacchantur, ut si fortè unum aliquis in den o invaserint, paulatim simul ac periculosè omnes corripiant; quo factum est, ut per hæc tempora octo vel decem singulis diebus in Urbe, cæteroquæ minimè populosa decedant.

III. Accedit verò ad hujus mali gravitatem, quòd Pharmacopœiæ iis destituuntur pharmacia, quæ ad hanc rem existimantur necessaria. Desideratur quoque Chirurgus: nulles ferè est qui ægris pauperibus opportunam opem ferre noscat. Verbo dicam, in summâ omnium miseriam versamur.

IV. Quid interim publica in calamitate mihi Divinâ Providentiâ adhuc sospiti, aliisque istius Urbis Civibus, quibus, in Domino præsumus, agendum sit, Tu quàm primùm, & velim suggeras, & facturum confido. Vale, Balneoregii vi, Id, Augusti MDCCVII.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

P R Æ S U L I

ONUPHRIO ELISEO

BALNEOREGII EPISCOPO,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Magno, justoque dolore acceptis literis tuis confectus sum, ILLUSTRIS-
SIME PRÆ-
SUL, ex illis enim cognovi, malignas febres non sine ingenti animi tui agritudine istuc vagari: verumtamen, ut simul intellexi, bonâ te huc usque valetudine perfrui, eò quidem majori gaudio sum perfusus, quò magis sperare possum consilia mea tibi opportunè subventura. Non enim vigilantissimus Pastor, ubi summa servandi sui Gregis necessitas urget, absque ingenti discrimine, ac mœrore officii suis deesse potest.

II. Et quanquam, ut tibi pro tuâ in me fide, atque humanitate parem gratiam referre possim, totius facti seriem mihi innotuisse oporteret (nam jejuna nimis ad nos historiam scribis) nihilominus tamen cavebo nunc quantum poterò ab incomperitis incertisque præsiidiis, ne pro salutari periculosum consilium ipse transmittam.

III. Hæc, meo judicio, vacant omni dubitatione, scilicet communem morbum communem habere causam. Communem verò causam vel in aère, vel in potu, vel in cibis, vel in aliis quibusvis corporibus, quæ ad nos extrinsecus undequaque perveniunt, & à quibus nos tueri vix possumus, reperiri.

IV. Tamen verò quenam ejusmodi causarum vigeat Balneoregii probè non noverim; suspicor tamen Hippocratis oraculo (vel cujus cujus sint, quæ habentur in calce libri de naturâ hominis) cum unus idemque sit morbus, qui istuc communiter urget, illius semina in aère potissimum contineri, ac deinde in præparata vestrorum Civium corpora tum proximo contactu, tum per ipsos cibos, & potus ab aère inquinatos, facilimè propagari. Præterea longus rerum usus docuit me, aëris labem, quæ haud tota quidem in provinciâ sit, sed peculiari in oppido, vel Urbe, atque incunte ætate se prodar, plerumque initium capere ab aquis, ex Magistratum, oppidanorumque indiligentia ad stagnandum, & putrescendum alicubi in vicinia damnatis; undè miasma heterogeneum, crassum, ac malè olens circumfuso aëri minimo negotio permiscetur, quod eadem facilitate puteales aquas, fructus, olera, carnes, & quidquid aliud est alimentorum, ita afficit, ut vitæ auxilia in malorum, mortisque causas brevi convertat.

V. Sed jam cognosco æquitatem tacitæ expositionis tuæ. Etenim non tam causas, quam remedia, quibus contagionem istam præcaveas, vehementer querere videris. Morem itaque gero, sed in primis magnopere gratulor, illud à me tibi probari non posse alexipharmacum, quod quantum tribus duntaxat adverbis constitutum, valentius tamen, ac salubrius est quocunque alio, sexcentis constante principiis. Hoc sanè ex Tyaneo desumptum ita habet C I T O, L O N G E, T A R-

D E. Nimirum fuge citò, ac longè, redi tardè. Tu enim, cum pro egregiis tuis meritis isti Ecclesiæ laudabiliter præsis, in illorum cœtum felicissimè cooptaris, qui à Deo constituti sunt, ut proprias animas ponant pro ovibus suis: ita enim cum Divino Numini reverentiam præstare debeas, dubito, quin poenam illam reformides, quam idem Dominus Prophetæ verbis comminatus est fugienti cultum Dei: *Qui longè est peste morietur.*

VI. Enim verò, quoniam homines continentes rarò, incontinentes, & intemperantes è contrario facilè, & frequenter aëris vitia contrahunt: idcirco nullum tibi securius erit ad prophylaxim remedium, quam prudens, ac religiosus, imò penè supersticiosus sex rerum non naturalium usus.

VII. Verùm ne obscuris Artis Medicæ vocibus Te suspensum detineam, clarâ, simplicique sequentium canonum serie, veluti per laconismum Tibi satisfactum iri confido. Cum enim latrante nunc sîrio, cogitari non possit de lacunarum, ac paludum, si quæ istuc sunt, exhaustu (medela namque, propter majorem corruptorum corporum agitationem, & cum aère permixtionem ipsomet malo deterior esset) universam præsertationem ex duobus potissimum principiis abundè deduces, quorum alterum est, ut vel nihil, vel quàm minimùm inquinati aëris, cibi, & potus in viscera admittas; alterum verò ut tuum, quoad fieri potest, corpus defendas à collectione morbidi, ut aiunt, apparatus, in quem aëria inquinamenta, uti scintillæ ignem flammamque tantummodò accendunt, ubi idoneam materiam ad conflagrandum inveniunt; scèvere maximè solent, ac debacchari.

VIII. Primum itaque cum Tu Illustrissime Vir cœlum fugere prohibearis, locum saltem in Urbe istâ, quemadmodum consulit Hippocrates mutare, si opus fuerit, oportebit; scilicet ut Edes tuæ à corruptis aquis, vel à quovis principio labis aëreæ quam longissimè absint; ac fenestras, si quæ sunt, claudas, per quas ventus à cœnoso sinu insuere possit.

IX. Secundò: Ad vitandas cruditates, & vaporum plenitudinem, quæ morbidam nostrorum corporum affectionem constituunt, protinus cibi aliquid circumcidendum, victuque puro, & simplici utendum erit. Undè facilis alimentorum concoctio. Danda insuper opera, ut carnes eligantur animalium, quæ non in solo Balneoregii passu, sed aliundè advecta, & recens mactata fuerint; cavendumque à fructibus tum multis, tum immaturis, ac præferim à lautâ cœnâ, quam sola panatella cum ovo forbili debet absolvere.

X. Tertiò: In potum adhibebis vinum optimum nive refrigeratum, ac pro ratione temperamentorum vel nullâ, vel modicâ dilutum aquâ, quæ salubris sit oportet, & aliundè, ac, si fieri potest, ex Nuceria fonte delata.

XI. Quattò: Cura, ut domi Te contineas tum ante solis ortum, tum prope occasum: utroque enim tempore aër crassior, ac gravior evadit, putidasque particulas in se firmiter nectit, easque in nostrum corpus pertinaciter intrudit, ac figit. Cave etiam, ne te nimium exerceas; nam, cum per motum rapidius in gyrum agatur sanguis, major proinde ambientis aëris copia intrâ vasa urgetur, & admittitur: quò plus igitur n overberis, eò plus etiam malignorum in aère a antium effluviis copiam asumes.

XII. Quintò: Diluculò semper, & prius quam recludantur fenestras, sæpius vere frusto panis ex vino optimo, aut potu coffe, non rarò sume pauxillum Diacordii Fracastorii, & Confectionis de Alkermes; aliquando etiam jusvitulum incoctis,

incœctis radicibus scorzonerae, ac soncho: jejunum namque corpus est veluti spongia ad ea facilius imbibenda, quæ in aëre deleteria sunt femina.

XIII. Sexto: Resinosa pariter ligna, pini videlicet, abietis, citri, aurantiorum, cupressi, fraxini, ac juniperi, quò magis fieri potest, ardeant in camino, & universa domus nunc solo accenso sulphure, nunc herbis odoriferis, & præsertim baccis lauri, & juniperi, modico admixto aceto, suffumigetur.

XIV. Septimo: Spongiam perpetuò tectum feres, imbuam theriaca, quæ aceto rosaceo, & aqua, ut vocant, Reginae Hungariae, ac florum aurantiorum soluta sit, eamque spongiam sæpè naribus admove, cum per Urbem, ac per illam præcipuè ejusdem oram diverteris, quæ suspectam mihi paludem respicit: quibus quidem locis cave, nè salivam deglutias, sed cura illam semper expuere; namque maximum id est contagionis prophylacticum remedium.

XV. Tandem moneo Te, ut plenissimus sis tranquillitatis, atque ut constanti in Deum fiducia, omni quæ penitus amotià perturbatione animi, non solum sospes vivas sed, boni Pastoris officium gerens, alios spe dejectos, ac pusillanimes erigas. Metus enim, ac tristitia, ubi de febre agitur epidemica, omni veneno peior est; cum inde præcordiorum nervi subtendantur, & liquida intercurrentia suis à motibus naturalibus interclusa faciliè labem contrahant, & fervent.

XVI. Hæc tibi Vir Illustrissime indico, proboque præservationis consilia, quæ summam ferè in universum commodissimè Cicero persecutus est in eo lib. qui de Officiis inscribitur, atque in hanc sententiam, non Antipatro solum, cui asseritur, sed Hippocrate dignam effatus est: *Valetudo sustentatur notitia sui corporis, & observatione earum rerum, quæ aut prodesse solent, aut obesse, & continentia in victu, omnique cultu corporis tuendi causa, & prætermittendis voluptatibus, postremo arte eorum, quorum ad scientiam hæc pertinent.*

XVII. Verùm de iis plura fortassè, quam oportuit, sed pauciora, quam volui. Est enim quædam etiam in scribendo jucunditas, ubi simul impellunt observantia in Te, Illustrissime Præful, & amor erga publicam salutem. Vale. Romæ Id. Aug. Anni MDCCVII.

XVIII. Rationes autem si quis cupit horum consiliorum, adeat postremum capitulum part. posterioris lib. primi, in quo prophylacticam methodum fufius tractavimus.

CAPUT III. *Lapsus integri Colles prope Rhodam in Urbe Balneoregii; unde rivus interceptus, & complures lacuna aperta sunt.*

Illustrissimus itaque Balneoregiiensis Episcopus de stagnantibus aquis admonitus, quas ipse ego sævientis epidemicae causam, atque originem suspicatus fueram, totius eventus seriem Etruscis literis, quas Latinas damus, ad me perscripsit: Id autem fuit, inquit, tantæ calamitatis initium. Scilicet non exigua collis pars, quæ ultra rivum è regione Rhodam spectat, miserando hercle spectaculo Kalendis Maii anno 1707. hora noctis septimâ cœpit loco cedere, & fluentum

Tem. II.

versus prolabi. Quum enim argillosa, irrigua, ac fluxiore terrâ constaret, præcipuè fontibus scauens (unde vulgò dicitur *Fontaniche*) facili negotio corruit, quòd propter assiduas ingentesque pluvias, toto vere delapsas, plus solito subactus, ac mollitus, & pondere, moleque auctus esset, tum vel maximè quòd ejus basis ad fluvii ripam, exuperanti sæpius aquarum copia, vehementer fuisset abrasa, atque suffossa. Neque fortassis è conspirantium canarum numero eximendum culpam videbitur quantumcumque momentum impetus, quod per id temporis addi potuit à proximo novilunio, solisque defectu; quæ licet in sequentem diem inciderint, neminem tamen futurum arbitror ingenuum rerum æstimatorem, qui sublunariis humidisque corporibus aliquantulum intestini motus ab iis neget accedere.

II. Telluris autem proruptæ latitudo non minor quam bis mille passuum fuit. Ea igitur per biduum sensim in inferiora defluxit multiplici lapsu, atque erratico. Etenim, quemadmodum rivus alveum penitus obstruxit, ita ob inæqualem hinc atque illic occurrentium corporum vim atque renisum, inæqualia pariter plana, ac ridendos ferè casus invexit, si ab incolarum damnis absuissent. Siquidem vineæ aliquot fartis tectisque ordinibus suis, salvis etiam ædiculis, & tuguriis, integræ atque illæsa inferioribus insederunt; ita ut Casa quædam, in qua mulier parturiebat (quæ feliciter interea foetum edidit) 24. pedes incolumis progredere. At pleraque vineæ validissimo impetu provectæ, partim sibi invicem illatæ, partim à mutuis contactibus divulsæ sunt: atque idcirco alibi in tumulos excreverunt, alibi in valles, magnosque hiatus depressæ, discissæque fuerunt. In quæ subinde infera loca eadem aquæ intercepto per rivum cursu, quinimo aliæ etiam sulphureæ ex ipsomet solo ab apertis hic illic recens venis erumpentes exundarunt; variisque in locis collectæ complura stagna, & lacunas quàm citissimè effecerunt, quas quidem numero decem diligenter delineatas vidimus in Topographia, quæ ad nos allata fuit. Harum autem maxima ad meridiem restagnabat, variisque admixtis vegetabilibus computrescebat è regione Patrum Cappucinatorum; qui ex eo tempore ingentem culicum vim, aliorumque insectorum examina, quæ nunquam antea spectaverant, plagam illam invasisse, mihi etiam, qui post tres annos illuc commigravi, affirmaverunt. Præterea putidis vaporibus infecto aëre totus ille tractus pessimè olere cœpit, atque incolarum color ex vivido, ac nitido in flavum & pallidum verti, quod semper fieri assolet, ubi putrescentibus aquis cœli temperies, & crasis immutatur.

III. Et quanquam Illustrissimus Antistes futura mala è stagnantibus laticibus prævidens paulò post majorem lacunam, quoad fieri potuit, apertis scrobibus exhaurire, nec non deductis illuc perennibus aquis ejus solum abstergere, tandemque accenso igne purgare studuisset: nihilominus epidemiam antevertere ipsi non licuit: cum multæ alia stagna, quanquam minora, vitium tamen illi aëri jam illatum assidue foverent.

CAP. IV. *Inssu* SANCTISSIMI PATRIS mittuntur Balneoregium Medicus, Chirurgi, Pharmaca, & multa pecunia, ut excitato Nosocomio, quam citissime periclitanti populo succurratur. Accedit Auctoris in id Consilium.

Interea temporis BEATISSIMUS PATER non solum Balneoregiensis Antistitis literis, sed nuncio etiam permotus, quem de maligna ibidem grassante epidemia Amplissimi Patres Consultationibus rerum totius status Ecclesiastici praepositi ab Illustrissimo Praesule Foscari Viterbiensi Praetore acceperant, hanc mihi curam injunxit, ut sine ulla cunctatione eidem Episcopo rescriberem, Cives illos, ac praesertim egentiores non tantum opportunis remediis, verum Pontificiis quoque largitionibus, quamprimum sublevatum iri; Quod mehercule ut sedulo perficeretur, quantum maxime potui diligentiam peritissimum Medicum Josephum Mariam Flaschium, ac tres Juvenes robustos, atque in re Chirurgica diu versatos e Nosocomio S. Spiritus in Saxia delegi, illuc quam citissime allegandos, meumque pariter consilium tum prophylacticum, tum therapeuticum exaravi.

II. Itaque constituta iisdem magna, aequa scilicet labori, ac vitae discrimini, quod ab aestu, aerisque labe subire poterant, mercede, discesserunt Romam prid. Id. Augusti MDCCVII, ut cum variis etiam praesidiis Balneoregiensibus irent subventuri. Praeterea idem Clementissimus Pontifex mandavit, ut quantum opus esset auri summa, a Quaestore illius Provinciae eidem Antistiti ad publicum ibidem Valetudinarium instruendum, adornandumque illico subministraretur.

III. Ut autem consilia mea ad restringendas epidemias, quae illo in populo gliscebant, febres, diligentius exararem; e re putavi totius facti seriem ex literis partim Episcopi, partim etiam ipsius Praetoris perstringere, cujus summa sequens est.

HISTORIA FEBRIUM BALNEOREGII GRASSANTIUM.

IV. Tractus ille Balneoregiensis Urbis, hoc est pars Rhodiae, quae lacunas nuper collectas respicit, prima sensit morborum vim; unde Coenobium Cappucinatorum (quorum Praeses, quem Guardianum appellant, tandem castrensi febre correptus diem suum obiit) cum propius stagna prospiceret, luem aeris statim ab initio excepit. Deinceps vero eadem caeli labe sensim per reliquam illam regionem vicatim serpsit, servato tamen more, ut passim fieri solet, scilicet, ut eo gravius incolae plesterentur, quod magis iisdem stagnantibus aquis essent vicini.

V. Atque idcirco altera illius Urbis pars, quae orientem respicit, diciturque Civitas, quoniam longe ab ipsis lacunis distat, elatoque in colle sua est, epidemica affectione non laboravit.

VI. Febres vero, quae populum illum vexarunt, in singulis aegris fuerunt penè similes, sci-

licet invadebant quotidie plerumque cum levi frigore, ac rigore, mitesque perdurabant usque ad quintum vel septimum diem, ac brevibus matutinis intervallis desinere videbantur. Statim ab initio appetitus dejectus, pulsus parvi, & debiles, calor mitis, non saepe urens; vires utique semper languidae, faciei color subflavus; & cadavericus; sitis cum lingua aspera, & subnigra; urinae ut plurimum crassae, & confusae; cum vero clarescere incipiebant, prodromi erant incrementum cerebri morborum. Augebatur subinde malum circa septimum, itaut excretis frequenter per superiora, atque inferiora vermibus quae vivis, quae mortuis, Aegri primum anxietatibus, ac lipothymiis, mox apparentibus per cutim papulis modò subrubris, modò livescens, & accedente capitis dolore, subdelirio, & comate, inductisque levibus tendinum convulsionibus, quas jectigationes appellant, nono plerumque, undecimo, vel decimo quarto die mortem obibant.

VII. Qui vero inter paucos evadebant, si quidem levabantur sudoribus, & papulis copiose erumpentibus, largae etiam narium haemorrhagiae; Atque iis, qui diu cum morbo conflictati fuerant (videlicet prope vigesimum diem) operam tulerunt abscessus ad aures, non tamen suppurantes: quod si fieret, omnes interibant; dummodo tamen dysentericus fluxus supervenisset.

VIII. Caeterum illud miseres reddidit Balneoregienses Aegros, quod cum multi decumberent, & contagione alios afficerent, vix ullus amplius supererat, qui miseris Aegrotantibus succurreret. Quare tantò, & Deo gratiora, & Civibus acceptiora futura tunc sperabantur praesidia, quae à Sanctissimo Patre erant illuc transmittenda.

CONSILIUM AUCTORIS.

IX. EX literis ad hanc diem ab Illustrissimis Viris Balneoregiensi Episcopo, & Viterbiensi Praetore acceptis, ac potissimum ex signis, ac symptomatibus popularis affectionis peculiari in scheda narratis, non obscure intelligemus febres illas, cum in omnes penè Cives eodem modo, ac sine ullo ferè discrimine, magnaque cum strage, atque etiam per contagium grassentur, malignas omnino esse, epidemicas, ac pestilentes, ab una eademque communi omnibus causa profectas, nimirum ex caeli vitio à corruptis laticibus orto; cum, qui prope inductas lacunas degunt, publico malo corripantur; qui è contrario procul habitant, immunes omnino hucusque persistant.

X. Haec autem aëris labe frequentius, quam vulgus opinatur, à stagnantibus in vicinia aquis proficisci solet. Nam cum eadem innumeris vegetabilium, insectorumque corporibus contemperate aestuent, & putrescant; fieri non potest, quin & nidulantium ibidem vermium in musculas, culices, aliosque papiliones abeuntium foetoram augeant, & perennem vim sulphureo-acriam particularum, vitando aëri parem, praebent, faciantque proinde, ut vermiculorum examina, simulque caeterae pestiferæ moleculæ in ipsa aëcoliarum corpora incumbant, in quae illa sensim tum spiritu ducta, tum cisternarum, putealibusque lymphis, ac fructibus etiam admixta minimo negotio illabantur. Civium autem corpora, pro ut ante magis vel minus fuerint affecta, celerius aut tardius,

tardius, magis aut minus in communes morbos incurrunt.

XI. Utraque verò palustris hæc corpuscula, scilicet organica, & inorganica, quibus aër istuc contaminatur, omnium primò habitantium cutim fœdant, quemadmodum vapor accensi sulphuris maculare solet vultum fossilia tractantium: simul etiam in stomacho, atque intestinis, in præcordiis & cerebro sedem figunt, atque iis omnibus locis pro diversis partium usibus diversam labem inurunt. Unde mox infirmatis, inquinatisque cum saliva cæteris chyli fermentis, bile præsertim, reliquisque particularibus corporis liquidis, unâ cum succo nerveo cuncta proficiscuntur mala, & symptomata, quæ istuc in Aëgris animadvertuntur, nimirum sitis, ac linguæ siccitas, appetitus, viresque dejectæ, vermium copia, febres lentæ primum cum frigore, ac rigore; mox verò, labefactato quoque sanguine, convulsisque præcordiis, anxietate, & syncopticæ, subinde ut transductis ad cerebrum multis pravæ indolis recrementis, dolores capitis, deliria, sopores & convulsionem, ita ad corporis ambitum subsistentibus acro-malignis ichoribus exanthemata, atque apud aures parotides nascuntur. Tandemque mors appropinquat, cum coacta liquida mobilitatem, & fibræ cordis, cerebrique enervatæ premendi, pellendique vim prorsus amittunt.

XII. Sanantur e contra, qui majori solidarum partium robore donati, ac minori pravorum humorum copiâ, & malitiâ referi noxios humores per crism, vel per abscessus discludunt, atque dispellunt. Quod sanè accidit, quoties confociatis viribus tum liquidarum partium ad depurativam fermentationem tendentium, tum solidarum ad validè propellendum à centro ad peripheriam, atque ad cæteros excretorios ductus quidquid extranei, quidquid etiam pestiferi ingestum fuerat.

XIII. In hoc igitur miserrimo rerum statu, quum per æstum, quo nunc urimur, derivandarum putrescentium aquarum sine magno incolarum incommodo spes nulla affulgeat (quod tamen hiberno tempore nullo negotio, magnoque emolumento perfici poterit) hæc potissimum spectanda supersunt. Primum quidem, ut aquarum, & cœli vitium, quoad ejus fieri potest, emendetur; Secundum, ut Civium corpora tueamur; Tertium verò, ut hujuscemodi malo correptos, pro virili parte congruis pharmacis eripiamus.

XIV. Quod ad primum, & secundum attinet, repetantur ea, quæ in epistola ad Illustrissimum Episcopum datâ in censu prophylacticorum posuimus. Nimirum noctu, atque oriente sole resinosa ligna, juniperi videlicet, pini, cupressi, ac mali Medicæ, qua parte præsertim Urbs lacunas spectat, assatum comburenda sunt. Hoc enim consilio magnus Hippocrates quamdam Græciæ Civitatem à pestilentia liberavit. Aquæ verò pro potu, & coquendis cibariis aliunde, atque ex salubri cœlo supportandæ sunt. Quod si lacunarum circuitus modum non excedat, rudibus, & vivâ calce possent oppleri, ac super aggestâ humo eadem ligna succendi.

XV. Deinde quod ad tuenda incolarum corpora à vitiatæ aëris pernitiæ, cum certum exploratumque sit hisce febribus tentari non solere homines parcos, & continentem; plerumque autem in eos incidere, qui parum moderato utuntur victu, ac minus laudabili: propterea ad

Tom. II.

concionem vocandi sunt Cives, atque admonendi, ut ad Christianæ pietatis normam sobriè, ac frugaliter vivant, atque hæc studiosissime fervent.

XVI. Primò autem impetratâ à Summo Pontifice veniâ, quæ ferè nunquam in ejusmodi rerum casibus abnegatur, per æstatem, ac proximum autumnum carniū jure vescantur vetitis etiam diebus, quibus pro Ecclesiasticæ disciplinæ Instituto est abstinendum. Id enim in causa esset, quò minus probo victu uterentur.

XVII. Secundò cadendas in lanienis pedes è longinquis piscuis curent adduci; & reliqua, quæ jam superius capite secundo deducimus.

XVIII. Denique quod ad curandos Aëgros pertinet, hæc mihi præ cæteris monita saluberrima videntur, quæ non ambiguis indicationibus inhiuntur; scilicet, primò vires Aëgrotis nullo modo adimendi, sed conservandi, ac reficiendi. Secundò expurgandi abstergendique primas chyli vias à palustribus inquinamentis. Tertio ad morborum humorum, qui sanguinem jam polluerunt, exitum emissaria aperiendi. Quarto febrile fermentum specificis conterendi, ac debellandi. Quintò reliquias lethiferi succi, qui unversum corpus pervasit, cicurandi, expellendique.

XIX. Hæc autem omnia in usum venire, commodumque pauperibus præstare vix poterunt; nisi Valetudinarium istuc quàm citissime instruatur, atque adornetur: Nam non aliâ ratione omnes ac singuli Aëgotantes summâ, ut opus est, diligentia ab uno Medico possunt invisî, usque à duobus duntaxat, vel tribus pietate viris assidua servitus, & congrua medicamina salubresque cibi adhiberi valent. Huc accedit, quòd si Nosocomium in aliquo Monachorum Cœnobio sub clementiori, ac longè à stagnantibus aquis loco instituat, multo melius Aëgrotis consuleretur: tutò enim, ac facilius illic transferri possent Aëgri, prout Romæ, tametsi ab longè positis regionibus in Valetudinaria conveli solent.

XX. Itaque primùm nè vires detrahantur Infirmis, cautè admodum ad sanguinis missionem procedendum; eamque non nisi corporibus probè nutritis, vermiumque labe minus affectis adhiberi velim. Neque ob id, quòd natura interdum hæmorrhagias utiliter istuc tentaverit, sine perspicuis indicationibus, ac procul à contraindicationibus eam cæco casu imitari oportere arbitramur.

XXI. Secundò: Cacoehyma corpora, & parum continentia, atque ad vomitum procliviora vomitu ipso statim ab initio purganda esse censebam, ut exitiale virus, & vermium seminariū tollatur è stomacho, antequam sanguini misceantur. Tartarum itaque Emeticum, aut, si hoc deerit, vinum Emeticum robustioribus propinandum est.

XXII. Tertio: Iis verò, qui nullam ad vomitum propensionem habent, ante tertiam diem mite catharticum præberi velim, veluti cassiam cum Tamarind. Ele&. Alexandrini unciam, aut Trypheræ Persicæ, aliorumque hujus generis semunciam, additâ Chinæ chinæ pulveris drachmâ, & salis tartari fixi, & oculor. cancror. ana gr. x.

XXIII. Quarto: Post lenem ejusmodi purgationem nihil præstantius, aut opportunius

Ggg 2

erit;

erit, quàm admoveve vesicantia cruribus, & brachiis, nec non quoties caput impetitur, pedibus quoque sinapismos.

XXIV. Quintò: Chinam chinam cum ol. Matthiol. quam bis singulis diebus, si res tulerit, dare oportet: Imò post diem decimam quartam observandum Medico est, an locus sit alteri leni quoque cathartico cum China china pariter propinando. Nulla enim alia tutior est via hujus edomandi, ejiciendique è corpore veneni: quandoquidem eà ratione non pauci Romæ exitum in Leonina Civitate ex febribus à corruptis aquis imminens effugerunt.

XXV. Sextò: Præterea sæpissime persfricanda sunt crura, & perungenda Hungaricæ Reginæ aquâ & oleo Matthioli cum nitro, & clysteres etiam injiciendi ex jure cum aliquot guttulis ol. Matthiol. & Sacch. rub.

XXVI. Septimò: Bolos quoque ex Diacordio Fracastorii, & conf. de Alchem. semidrachmam pondo dare operæ pretium fuerit; amara enim, & cardiaca plurimum valere in ejusmodi febribus comperimus.

XXVII. Octavò: Bibant largiter Aegroti modò decoctum ex C. C. ulfo, radicibus Graminis, Scorzonere, atque Soncho paratum; modò aquam Sonchi, & Cardui sancti solutis sem. melon. & admixtis pulveribus C. C. Margur. Smaragdor. & rad. contrayervæ. Quòd si magnus vermium numerus animadvertatur, aliquantulum hydrargyri aquis saltem stillatitii admisceatur, agiturque. Sed vas fictile sit, vel vitreum, non cupreum.

XXVIII. Nonò: Postremò, quod primo loco ponendum erat, tam acerbæ calamitatis remissio à Deo precibus est exposcenda; cum humana consilia, quæ vel artis usus, vel rerum peritia subjicere potest, quæque ipse ego Paternis Summi Pontificis jussis obtemperaturus exposui, nisi Omnipotentis Dei benignitas fortunavit, bonum exitum non sint habitura.

C A P. V. *Erectum Balneoregii Nosocomium; Res Medica diligenter procurata; ac supplicationes, aliæque ad Deum preces per Episcopum institutæ.*

Medicus igitur Flascus tribus sibi Chirurgis adjunctis statim profectus Balneoregium, cum ejus Urbis Episcopo primùm omnium deliberavit de situ domus eligendæ, ad quam, velut in Valetudinarium, Aegroti, præsertim pauperes contrahendi erant. Quam autem omnia studiosè perpenderit, vetus tandem seminarium, quod longè à lacunis, & in salubri cælo aberat, in quod mares convenirent, delegerunt, ac vicinam domum foeminis assignarunt. Confestim hæc domicilia XIII. Kal. Septemb. omni suppellectilium genere excipiendis, curandisque Aegris necessariò instructa sunt, quibus comparandis cœmendisque Benignissimus Pontifex largâ manû pecuniam suppeditaverat. Neque Balneoregii Episcopi pietas silentio est prætereunda; quippè qui partem aliquam eorum pro virili præbuerit, locumque illum à Clementissimo Pontificis nomine CLEMEN-TIÆ DOMINUM in posterum voluerit

appellatum.

II. Itaque collecti seorsum mares, ac foeminae populari morbo laborantes magnâ curâ habitati sunt. Illis enim Chirurgus unus, & duo Capuccini Patres adstabant, his verò suis pariter Chirurgus, & piæ aliquot mulieres inferviebant. D. Flascus autem totûs negotii moderator ubique aderat, opportuna cuique medicamenta præcipiens. At verò cum partitis prudenter ministeriis, & corporis & animæ studium susceptum esset, nil cuiquam omnino defuit, quod ad utramque salutem obtinendam pertineret; itaut postea, & paucissimos morbus absumpserit, & qui fortè interierunt, omnes Ecclesiasticis subsidiis, ac Sacramentis, quæ suis ipse manibus Balneoregii Episcopus ministrabat, adjuti, præsentem hanc vitam cum meliore commutarint.

III. Româ interim assiduè, quæ usui erant, medicamina, etiam pretiosiora afferebantur, nunquam satis laudandâ Pontificis nostri liberalitate, ac munificentia. Quin etiam optima cibaria assatim suppetebant, cum diligentissimè provisum esset, ut præstantissimæ carnes, & salubres aquæ aliundè adveherentur. Impetratâ præterea à Sanctissimo Patre veniâ, per quam etiam qui adhuc incolentes Balneoregii plagam insalubrem habitabant, uti possent jure carniû per eos quoque dies, in quibus propter Ecclesiasticas sanctiones vetitum est.

IV. Cum primùm autem Nosocomium apertum fuit, Balneoregii Antistes sacrorum studiosissimus in tanta divini auxilii necessitate boni Pastoris partes nullas reliquas fecit. Illic enim indixit Supplicationes; habuit ad Populum Homilias; assiduasque preces fudit, ut & Deum votis suis ad prosperos successus flecteret, & Gregem à noxiis criminum pascuis avocaret, illumque ad continentem, castumque videndi morem redigendo, morbos, atque incommoda ex immoderato, atque intemperanti voluptatum usu oriri consueta præverteret. Supersedeo autem hic sigillatim ista omnia recensere, cum Medicam ex instituto, Sacram verò historiam obiter tantùm mihi scribendam proposuerim.

V. Et quoniam momentum non leve tum historicae veritati, tum grato animo Illustrissimi Balneoregii Episcopi detraxisse videri possem, si aliquot Epistolas tam ab eo acceptas, quàm ad illum datas præterirem, idcirco eadem sedulò hic exscribendas curavi.

ARGUMENTUM.

Episcopus gratias agit Auctori pro officiis in Balneoregiensem populum collatis.

ILLUSTRISSIMO CLARISSIMOQUE
VIRO

DOM. JOANNI MARIÆ
LANCISIO,

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

CLEMENTIS XI.

Intimo Cubiculario, & Archiatro Pontificio:

ONUPHRIUS ELISEUS EPISCOPUS
BALNEOREGIENSIS

S. D.

Obstricta officiis tuis Balneoregiensis Populi voluntas jure postulat, ut TIBI, VIR ILLUSTRIS, singulares à me agantur gratiæ, ob id præcipuè, quòd mandatis SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI diligenter obtemperans, optima huc pharmaca ad ægritudines, quæ in pauperes hosce dirè adhuc sæviunt, fugandas, tantà pietate, animique alacritate mittenda selegeris. Nec minores sunt mihi repetendæ grates, cum pari sedulitate, atque in hunc gregem meum epidemico morbo fatiscentem amore, D. Josephum Mariam Flaschi Medicum Physicum, ac tres Chirurgo non minùs Arte Medica, quàm sedulo studio erga Ægrotos commendabiles accurere jusseris. Dum autem erga Te, Vir Illustrissime, meo fungor munere, hâc mihi occasione oblata, quam inferimus Epistolam, ut SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO humillimè tuis manibus tradas, enixis precibus rogo. Hoc mihi sicut erit gratissimum, ita arctissimo obligationis vinculo me in perpetuum habebis obstrictum. Vale.

Balneoregii Idibus Septembris 1707.

ARGUMENTUM.

Rescribit Auctor non sibi, sed Sanctissimo Patri gratias deberi pro summis acceptis à Balneoregiensi Populo Beneficiis.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

PRÆSULI

ONUPHRIO ELISEO

Balneoregii Episcopo Meritissimo:

JOANNES MARIA LANCISIUS,
FELICITATEM.

Non obscure intellexi ex literis tuis, VIR AMPLISSIME, officiis meis apud SANC-

Tom. II.

TISSIMUM PATREM te, mirificè captum, atque devinctum. At tuæ quidem summæ in me benevolentia, atque amorì tribuendum censeo, quòd gratus eorum meminisse volueris, quæ vel mea planè non sunt, vel certè à me prætermitti sine culpa non potuissent. Nam Beatissimus Pontifex CLEMENS XI. tantà animi magnitudine, mentis perspicaciâ, atq; solertiâ; memoriæ firmitate, providendi, cogitandi, perficiendique celeritate valet, ac viget, ut omnia omnium consilia, ac vota præveniat; verèque dici possit miseris hinc, ac luctuosis temporibus cum tot tantaque simul aggredi ac maturissimè absolvere, quorum singula vix multi tardissimè conarentur, ut nulli unquam, nisi nobis, qui semper adsumus, credibile videatur. Mihi idcirco observantiæ tantummodò, & obedientiæ gloria relicta est. Tuam Latinis verbis exaratam Epistolam SANCTISSIMO PATRI demissimè obtuli. Si reliqua erit, quod per mearum virum tenuitatem præstari unquam possit, apertè jusseris; quidquid enim expetiveris non attento solum animo faciam, sed libentissimo. Interim in maximarum turba occupationum, Te bene valere rursus gratulor: sospes namque, & vicens non Episcopali tantum munere accuratè iungeris, sed Nosocomio quoque, jussu Summi Pontificis istuc recens instructo, diligenter præces, Physico insuper, & Chirurgis ad vestram epidemiam depellendam Româ missis, hospitalitatis officia cumulatissimè præbes. Tuam igitur etiam in posterum valetudinem cura, nè tui Gregis, quâ animi, quâ corporis valetudini desis.

Romæ xv. Kal. Octobris MDCCVII.

EPISTOLA Balneoregiensis Episcopi
ad Sanctissimum Patrem CLEMENTEM XI.
Pro acceptis per universam illam Civitatem
Beneficiis.

SANCTISSIME, AC BEATISSIME
PATER.

Prædicator Omnipotentis Domini Paulus Apostolus me, & hunc Populum tuum, BEATISSIME PATER, suis monet exhortationibus, ut pro eleemosynis transmissis, totque beneficiis, quæ populo meo es imperitus, fiant sine intermissione gratiarum actiones Deo, & Sanctitati Tuæ, quam in sublimitate Ecclesiæ suæ elegit Deus in salutem nostram, in satisfactione spiritus, & in fide veritatis. Multa igitur medicamenta à Charitate Sanctitatis Tuæ ad ægrotantium languores, morbosque pellendos; ut etiam quadringentos, ad pauperum, ac infirmorum miseras sublevandas centuss accipi: Insuper tuis mandatis huc accesserunt Joseph Maria Flaschi Medicus Physicus, necnon Constantinus Grimaldi, Vincentius Ramagini, & Bartholomæus Puccetti Chirurgicæ Artis periti; quos omnes singulari diligentia, & charitate integram curationem Ægrotis omnibus adhibentes, in hospitium unâ mecum excepi in hoc Civitatis Episcopio. Ex mandato quoque Sanctitatis Tuæ hinc erectum est Valetudinarium pro pauperibus infirmis excipiendis, quod ab Auctoris nomenclatura jure

Ggg 3 optimo

optimo existimavi *Hospitium Clementia* esse nuncupandum. Licet autem magna sit in hac Civitate peritorum hominum penuria; operam tamen dare non intermitto, ut undequaque omnibus necessariis affluat. Ad hoc *Hospitium Clementia* pluries in diem ad infirmorum calamitates sublevandas, necnon aliquid laxamenti præstandum me confero: in quo Divinâ adjuvante gratia, Medicorumque sedulitate usque ad præsens tantummodo supremum diem expleverunt. Ad quod, ut in altera Epistola narravi, non parum contulit computrescentium aquarum expurgatio ex Medicorum consilio: multiplicibus insuper adhibitis ignibus ad aëris infesti corruptelam abolendam: quibus admotis remediis paucissimi mortem oppetere. Pro hujus etiam Populi salute ac incolumitate, secundum pia desideria S. T. Conventum Populi in hanc Ecclesiam ad Christi Corpus Sanctissimum participandum vocavi; ut culpæ omnium iram Dei excitantium cumulativam indulgentiam, quam Sanctitas Tua est impetrata, compararent: sicut alterius Indulgentiæ ad campanarum sonitum, ut animabus suis lucrum facerent, sum exhortatus. Omnibus infirmis præsens opem obtuli: Morbo graves Sanctissimi Viatici pabulo refeci; & à vita excessuris Apostolicam Benedictionem à Sanctitate Tua concessam sum elargitus. Quotidie vespere Venerabile Sacramentum exposui: preces supplicationesque per totam Diocesim ad Dei iram sedandam indixi. Verbi Dei Præconibus commendavi, ut Populo poenitentiam promulgent. Monui hunc Populum tuam, ut tot beneficiis cumulati ad meliorem frugem revertantur. Hanc rerum omnium seriem Sanctitati Tuæ hac altera Epistola exponere consentaneum arbitratus sum; ut quæ operatus est Deus in populo, & quæ ipse minimus inter Pastores tuis obtemperans mandatis ad gloriam Dei patravi, Sanctitas Tua compertum haberet, ut in omnibus glorificetur Deus. Gratias igitur agimus Omnipotenti Deo quotquot hic sumus (dicam cum D. Gregorio ad Brunichildem) qui inter cætera pietatis suæ dona, quæ Sanctitati Tuæ largitus est, ita Te amore Christianæ Religionis implevit, ut quicquid ad propagationem Fidei, quicquid ad pietatem, & miserorum solamen pertinere cognoscis, devota mente, seduloque agere studio non cesses. Ad tuos igitur Sanctissimos Pedes provolutus, eosque humillimè exosculatus, Benedictionem Apostolicam, licet indignus vehementer exposulans Deum Opt. Max. cujus vires geris in terris, deprecor, ut Sanctitatem Tuam sospitem, & incolumem ad majorem sui Nominis gloriam, Religionis Christianæ firmitatem, & propagationem, & fidelium levamen fervet semper, & muniat. Balneoregii Idibus Septembris, supra millesimum septingentesimo septimo.

SANCTITATIS TUÆ

Humillim. addictis. & devotiss. Servus

Onuphrius Episcopus Balneoregii.

EMINENTISSIMI CARDINALIS

FABRITII PAULUTII

A Secretis Status Ecclesiastici ad Balneoregensem Episcopum Responsio nomine SANCTIMI PATRIS.

ILLUSTRISIME AC REVERENDISIME
DOMINE.

Magno cum animi solatio Sanctissimus D. N. ex binis tuis literis intellexit subsidia à SANCTITATE SUA isti Civitati benignè suppeditata ad repellendam morbi vim, quo ipsa nuper afflictabatur, admodum opportuna, ac salutaria fuisse, morbumque ipsum jam penè omnino depulsum esse. Auxerunt Pontificium gaudium ea, quæ de Christianæ charitatis officio, & Pastoralis vigilantia documentis, quæ hac ipsa occasione ægrotanti populo exhibuisti, multorum literis, constantique fama ad SANCTITATEM SUAM allata sunt. Quamobrem cum boni Pastoris partes, cujus est animam suam ponere pro ovibus suis, tam difficili tempore Te diligenter implevisse compertum habeat, meritis in Domino Te laudibus ornat, sibi que ipsi magnopere gratulatur, quod susceptæ de tuâ virtute opinionis, cum istam Ecclesiam regendam Tibi commisit, cumulatè satisfeceris.

II. Porro secum reputans SANCTISSIMUS PATER publica ejusmodi mala propter Populi, & Cleri peccata, quibus divinæ iracundiæ flagella provocantur, plerumque nobis evenire; Te, quamvis in Pastoralis studio egregiè currentem, paternis cohortationibus suis urgendum duxit, ut Gregis fidei tuæ crediti mores ad rectam Christianæ disciplinæ normam componere impensius etiam, quam antea, cures; errantes arguas, obsecres, increpes in omni patientiâ, & doctrinâ: præteritarum quoque ærumnarum recordatione, præsentium sensu, ac metu futurarum propositis; peccata publica, si qua fuerint, penitus extirpari, scandala tolli, veramque pietatem induci, & coli studeas. Eos autem, qui Ecclesiastico ordini adscripti sunt, enixè adhorteris, & moneas, ut suæ respondentis vocationi, sanctè, piè, ac justè vivere satagant, & meminerint sibi potissimum onus hoc impositum esse, ut divinam indignationem populorum delictis merito lacestam sacrificiis, jejniis, orationibus, aliisque Christianæ pietatis operibus placare contendant. Nullum denique prætermittas officium, quo ii præcipuè, qui Beneficia Ecclesiastica obtinent, ad veterem vivendi regulam, præcæque morum sanctitatem revocari posse videantur, illosque identidem excites ad recogitandum sibi idè Ecclesiasticos redditus fuisse attributos, ut pro peccatis populorum humiles, assiduasque ad Deum, & Redemptorem nostrum preces fundant, ac pro temporalibus spiritualia bona rependant. Quid enim aliud, qui Ecclesiasticis proventibus fruuntur, quam Populorum peccata manducant? Hæc Sanctissimi Patris Verbis Tibi rescribere jussus sum, qui cæteroque ea omnia Te sedulo præstiturum minimè dubitat pro egregio, quo præditus es, divini honoris zelo, & pro singulari, quam geris istius Ecclesiæ sollicitudine, quod ut alacrius exequaris, sua Sanctitas paternæ

paternæ benevolentiae testem, Apostolicam Benedictionem Tibi amanter elargitur; & ego læta faustaque omnia ex animo à Deo precor. Datum Romæ die 29. Octobris 1707.

Ad officia paratissimum

F. CARD. PAULUTIUS.

CAP. VI. *Latius de Natura, deque sine ipsius epidemia ex Epistola Medici Flasci, in qua tum qua juverint prasidia, tum que in cadaveribus inventa sunt, narrantur.*

Um historiae veritas sedulae innitatur observationi, neque quis possit diligenter observare, nisi rebus ipsis praesens fuerit: idcirco pretium operæ me facturum sum arbitratus, si Latinas literas ad me tunc temporis à D. Flasco datas huc asserem. In iis enim omnia describuntur, quæ sciendi cupidis lectoribus satisfacere possunt.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO
DOM. JOANNI MARIÆ
LANCISIO.

Sanctissimi Domini Nostri à Secretiori
Cubiculo, & Archiatro Meritissimo.

JOSEPH MARIA FLASCI.

S. P. D.

UT fidem tandem liberem, simulque officia mea ex animo Tibi debita, Vir Illustrissime, ac Reverendissime confirmem, pauca de hujus epidemiae statu, exituque, ad quam depellendam à Sanctissimo Patre, tuo rogatu missus fui, breviter perstringam. Dividam autem narrationem hanc in quatuor capita. Primum erit de causa, natura, & symptomatibus popularis febris. Alterum de remediis, quibus plerique Aegri in Nosodochio, quod Clementiae Domus audit, convalescerunt. Tertium exponet quæ in demortuis per cadaverum sectiones inventa fuerunt. Postremum versabitur circa tempus, modumque felicitis exitus ipsius Epidemiae.

II. Non ero autem longus in exponenda causa & indole harum febrium; cum utraque res Tibi jam satis innotuerit; imò verò prius quam quidquam de iis aliunde novisses, omnium cum admiratione hæc divinaveras. Ex aquarum scilicet stagnatione, & corruptione ortam fuisse noxiam coeli labem, quæ febres malignas, & contagiosas, mites quidem primum, mox ferocientes produxerit. Aegri enim vermes per os, & alvum deturbabant; accessionibus syncopiticis, extremorum frigore, ac linguæ ariditate, papulis livescens, delirio, comate, jectigationibus, urinis turbidis, aliisque ejus generis symptomatibus divexabantur. Multis non diu post initium dysenteriae, ac diarrhoeae malignae difficillimi exitus superveniebant. Pulsus plerumque valde crebri, parvi, & inaequales sentiebantur.

III. Crises per sudorem vel narium hæmorrhagiam solæ morbum interdum solvebant; nonnullis maculae rubrae per totum corpus erumpentes morbum mutabant, interdum in pejus, sed sæpius in melius. Quibusdam, qui diu ægrotaverant, abscessus critici in externa, infernaque aliqua parte fiebant; glandulas quoque post aures multis intumuisse, sed nihil naturam per hæc emunctoria criticè deposuisse vidi.

IV. Ab hac febre curati, multi bis, terve in recidivas satis periculosas, ac sæpe lethales incurrebant, in primis si se ipsos, vel nimis citò aëri exponerent, vel in diæta leve peccatum committerent.

V. Quod verò attinet ad remedia, Aegri maximum subsidium experiebantur à vesicantium applicatione.

VI. Emulsionem quoque seminum melonum, ferè semper cum Diacordio Fracastorii, vel Theriaca, ut & Julapia, ac condita refrigerantia, & cardiaca non parùm proderant. Stibium diaph. ad sudores movendos plus contulit, quam ullum aliud diaphoreticum; ab eo tamen abstinendum erat, si alvus lubrica existeret. China china sive sola, sive commissa magnum adferebat levamen.

VII. Lenia in principio morbi purgantia profuerunt, idcirco usus sum Electuario Alexandrino, Lenitivo, floribus Cassia cum Tamarindis, atque ejuscemodi aliis: In aliquibus addebatur Camphora, sed sæpe sæpius China china, atque his variis mixturis varia fiebant alvum solventia, quæ fuerunt magni levaminis.

VIII. Vinum ex cyatho Antimonii Emeticum in principio morbi validis temperamentis propinatum ad detergendas primas vias multum valuit, & quamvis Aegri gravi molestia inter vomendum flavam, viridemque bilem mucosam permixtam afficerentur, symptomatibus tamen non adeò lethalibus progressu morbi divexabantur.

IX. At enim verò dici vix potest quanto Aegris subsidio fuerit erectum hic Nosodochium, ac propterea Balneoregionensis populus Deum Opt. Max. enixè precatur ut Pontifici nostro diuturnitate, & felicitate regnandi pares gratias referat.

X. Cæterum in dissectione nonnullorum cadaverum primum in dura matre reperti sunt sinus minores turgentes sanguine crasso, & nigricante. In processu hujus Anatomicaequisitionis se mihi videndam obtulit copia magna ferofi humoris, non tantum delitescens inter duram, piaque meningem, sed etiam intra ventriculos, & præsertim quartum cerebello proximum. Observatae quoque fuerunt tumentes glandulae plexus choroideis, aliaque, quæ in dura, & pia matre interspersæ naturaliter locantur.

XI. In aliis verò cadaveribus sinus duræ matris occupabantur à polypis sese extendentibus usque ad ventriculos cordis.

XII. In uno ex dissectis corporibus in medio reticularis plexus pinealem glandulam obtegentis conspecta fuit hydatis æquans magnitudinem grani piperis, quæ tumens lymphâ comprimebat eandem glandulam, unde necessario fuerat impedimento ad functiones ejus ritè peragendas.

XIII. In alio cadavere offendimus duram; piaque matrem ferè nigrescentem ex cruoris subsistentia in propriis vasis, & sinus ad duas fortè libras. Cerebrum verò æquè in hoc atque in reliquis dissectis cadaveribus erat flaccidum, ejusdemque ventriculi scatebant multa lymphâ. In hoc ipso cadavere animadversione dignum fuit, quòd in superiori, & sinistra Cerebelli parte videndum occurrit, ni-

nimirum depresso macula coloris albi, lata penè duos digitos transversos, & longa tres; ad tactum dura, ac resistens; unde habita primum à nobis fuit pro cicatrice; sed lustratis postea tegumentis, cranio scilicet, & dura matre, nullum se prodidit signum læsæ continuitatis. Facta igitur separatione finitimi segmenti ejusdem cerebelli, quod, ut solet, molle apparuit, nudata est durities illa à nonnullis conveffientibus membranis; ut quid ipsa esset, innotesceret; tandem deprehensa fuit corpus ex pluribus globulis compactum, ad eam ferme molem, & figuram, quibus à Stephano Blancardi delineantur cerebri glandulæ. Propterea existimavimus ab hujusmodi locali vitio, succoque contento convulsivos motus, quibus vir ille cum viveret, erat obnoxius, ortum habuisse.

XIV. Cæterum viscera naturalia, & vitalia ferè omnia magnopere labefactata, & intestina cum vermibus detecta semper fuerunt.

XV. Hæc sunt, Vir Illustrissime, quæ pro mea tenuitate, ut jussis, consiliisque tuis obtemperarem, scribenda habui; doleo tamen si qua parte defecerim: sed ea benignitate, qua præcepisti, precor ignoscas, & humiliter Sanctissimi Patris Pedes tum meo, tum sodalium Chirurgorum nomine osculeris. Nam quod nostrum omnium salus nullis penitus morbis hic fuerit obnoxia, quòdque operam nostram non planè inutilem periclitanti huic Civitati locaverimus, certè id totum acceptum refero piis ejusdem Sanctissimi Patris votis, ac Benedictionibus, quibus in discessu benignè nos cumulavit; atque epidemica lues, quæ immaniter in Balneoregiensem populum sævit, tandem extincta est. Artissimo denique vinculo me Tibi obstrictum esse fateor; Nam si maxima prius beneficia à singulari tua humanitate mihi fuerunt collata; nunc hoc majus elucet, quod ad hoc munus à Te apud Sanctissimum Pontificem fuerim delectus. Vale.

Balneoregii 25. Octobris 1707.

Viro in re Medica expertissimo studiosissimoque

D. JOSEPHO MARIÆ

FLASCO,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Tamet si mihi semper literæ tuæ jucundissimæ fuerint, nullæ tamen jucundiores, acceptioresque redditæ sunt, quàm illæ, quas ad me superioribus diebus dedisti, quippè quæ in summa occupatione tua gratissimam historiam, felicemque exitum describunt epidemiarum febrium, quæ istic grassatæ sunt. Cùm Romam revises, quod feliciter tibi futurum auguror, & præstolor, eximes ab animo meo scrupulum, qui à peractis per te cadaverum sectionibus injectus est. Non enim ita diligenter, ut cerebri mala, intestinorum etiam offensiones, ac potissimum vulnuscula à vermibus fortassis insiicta (quæ tandem in gangrænas abire solent) designare, ac demonstrare videris. Cæterum scripta tua Sanctissimo Patri legenda demissè subjiciam, cùm primum, Deo volente, ex orthopnoea, quæ

nunc vehementer laborat, convaluerit: nec sanè dubito, quin Sapientissimus Princeps laudaturus sit studia tua, quæ vel felici rerum eventu commendantur. Tu interim vale, qui multorum valetudini vacas.

Romæ 4. Kal. Novemb. 1707.

CAP. VII. Quo tum tempore, tum modo deservierit Epidemia, & in quos morbos verterit. Remittuntur Romam Medicus, & Chirurgi cum literis Balneoregiensis Episcopi.

QUUM propria cuicque Ægrotanti, ac recta tum medicaminum ratio adhibita fuerit in Nosocomio nuper Balneoregii extracto, ex animi sententia res cecidit. Nam brevi in pristinam valetudinem plerique omnes restituti sunt; itaut 8. Kal. Novembris 1707. post longiores pluvias, & septentrionales ventos (quibus diluta, absterfa, ac temperata fuit cum ipsa atmosphæra etiam tellus, & palustris aqua) restincta, ac penitus profligata fuerit epidemica lues. Eo igitur tempore clausum est Valetudinarium superflite duntaxat, ut par erat, Epigraphe. **HIC FUIT CLEMENTIÆ DOMUS.** Unde Pontificiæ humanitatis, beneficentiæ, & Charitatis perenne posteris extabit monumentum. Hunc igitur finem habuit Balneoregiensis epidemia opinione quidem celeriore, quòd in Roma consilia ab Illustrissimo illius Civitatis Antistite, atque à Medico Physico accuratè, ac strenuè fuerint expleta.

II. Quoniam verò ea esse solet vis pestilentis morbi, ut vel occidat, vel Ægros languidos, atque ad longas Ægrotationes paratissimos faciat: hac quidem ratione multi ex iis, qui ab acutis convaluerunt, ut fieri assolet (quod & Juvenalis innuit Sat. 4. *jam lethifero cedente pruina Autumno, jam quartanam sperantibus ægru*) in quartanas febres, in malum corporis habitum, in scabiam, similesque diurnas affectiones inciderunt; à quibus facilius levati sunt, qui coelum, ut fit, mutaverunt: eos autem, quos res angusta domi retinuit, emeticis præsertim, atque usu Rhab. cum China china adjuti sunt.

III. Postea quàm hæc omnia apud Balneoregienses feliciter gesta sunt, Illustrissimus Antistes facultatem benignè à Summo Pontifice obtinuit, Fulgineum Patriam suam animi, & valetudinis causa per mensem repetendi. Interim verò cùm idem Episcopus pro sua humanitate animadvertisset D. Flaschum, sodalesque Chirurcos magnis exantlatis laboribus jam fessos, maleque contrahendæ valetudini proximos, è re putavit, eos omnes sacro insiucto ad Lauretanam Domum itinere sublevare. Itaque illuc gratias Deiparæ Virgini acturi pergunt. Mox verò per aliquot dies idem Episcopus in amoenissima sua Villa prope Fulgineum rusticationis gratiâ retinuit, videlicet ut reflecti viribus tum corporis tum animi, hilarius Romam possent repatere.

IV. Subjicimus autem Epistolam Illustrissimi Antistitis ad Auctorem, in qua hujus itineris, & secessus ratio describitur.

ILLUSTRIS:

ILLUSTRISSIMO, AC SAPIENTISSIMO
VIRO

DOM. JOANNI MARIE
LANCISIO,

A Secretiori Cubiculo, & Archiatro Pontificio

ONUPHRIUS ELISEUS EPISCOPUS
BALNEOREGIENSIS.

S. D.

EX longo tandem intervallo istuc remigrant qui à Sanctissimo CLEMENTE XI. tuo rogatu, Vir Illustrissime, ad Balneoregensem epidemiam depellendam missi fuerant: Itaque post multos labores exantlato Sacram Lauretanam Domum, aliisque religiosa loca mecum inviserunt, in quibus pro Sanctissimi Pontificis salute fudimus preces; eundem dierum aliquot spatio in mea Villæ Fulginatis amoenitate aliquantulum animos refocillarunt. Ad horum igitur reditum silentio involvere nequeo, quos ipsi sudores, curas, molestiasque pertulerint; quam Artis peritiam ostenderit; quantumque morum integritate se gesserint. Hisce autem de rebus ceram Tibi, Vir Illustrissime, testimonium reddere volui, ut de fructu, te opulante, percepto nobiscum gaudeas, & manifestam habeas meam in Te propensissimam voluntatem nullo loco defuturam. Vale.

Fulginei 13. Kal. Decembris 1707.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

PRÆSULI

ONUPHRIO ELISEO

Balneoregii Episcopo Metitissimo,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Multa, & quidem gravissima pietatis, ac benevolentiae tuæ argumenta, Illustrissime Præsul, retulerunt Doctor Physicus Flascus, & tres Chirurgiæ Professores, qui post absolutam feliciter Balneoregii Medicam operam, amoenitate Villæ tuæ corporis viribus recreati, animique etiam virtutibus propter iter ad Lauretanam Domum, aliisque pietatis officia in Sacris istuc finitimis locis præstita, non exhilarati duntaxat, sed fortè meliores facti Romam sospites pervenerunt. Referre ipsi se posse negant quot, quantumque beneficia abs te acceperint, cum sint innumera; dicunt tantummodò quam prolixo ac libenti animo eadem exhibueris. Idcirco, Illustrissime Vir, nunquam eorum excides memoriã, cum ex voluntate potius, quam ex rerum magnitudine hominum munera sint aestimanda. Quamobrem ego ipse, qui summi Pontificis jussu eisdem humanitati tuæ commendavi, Tibi plurimas ago gratias, vicissimque, si quid erit, in

quo meã tibi operã utendum sit; non roges, sed ut præcipias velim. Vale.

Romæ 7. Kal. Decembris 1707.

C A P. VIII. *Proponuntur animadversiones Eminentissimis Patribus Sacra Consultæ ab Auctore exhibitæ, ad lacunas, quæ in Balneoregensi agro extiterunt, tuto exsiccandas.*

ET si multa, eaque grandia, atque opportuna Beneficentiæ argumenta Balneoregensi populo dedisset Sanctissimus Pater, ea tamen nisi novis ad lacunarum exhaustum decursu illius hyemis benignè perfecisset, certè subsequenter annis, recurrente ejusdem cœli pernicie, inutilia, atque irrita profus fuissent: Enimverò ita cum humanis rebus comparatum est, ut priora beneficia interitura penè sint, nisi illa posterioribus cumules. Et quidem hoc præcipuum habent ipsæ paludes, ut quò diutius perseverant, & auferunt, eò deteriores evadant. Quare Clementissimus Pontifex animum simul, & Aurarium suum ad absolvendum opus convertit. Nam Kal. Januarii 1708, jussu Sacra Consultæ in mandatis accepi ab Illustrissimo Præsule Origo, tunc temporis supremi illius Tribunalis à secretis, nunc autem S. R. Ecclesiæ meritis Cardinalis, ut scripto nonnullis quaestis, quæ Balneoregensi lacunarum exiccationem spectabant, statim responderem. Fuerunt autem

II. Primum, non remittentibus hybernis pluviis, quæ nunc impedimento profus sunt, quo minus in Balneoregensi agro argillosa humus moveri, vertique possit, quo usque differendum sit incilium, & emissariorum opus, in quæ palustres aquæ deris vari debent.

III. Alterum verò, qua ratione fossæ ducendæ sint, utrum scilicet reclinatis tantum earum labris, quæ satis per se firma aliquibus eã ratione futura videntur; an ea ipsa, adactis utrinque per ordinem palis, vel confitis arboribus sint munienda.

IV. Tertio, An ratio habenda sit rimarum quarundam, quæ hic illic in aperta humo, & propè stagnum adhuc supersunt; nimirum an terrã implenda sint, an potius relinquenda, ut tempore, ac proprii ponderis vi subsideant, & coalescant.

V. Denique, Utrum in aperiendis canalibus quos declivi ac rectissimã, quam fieri potest, viã deducere oportet, parcendum sit privatorum aliquot, ac præsertim immunitum Ecclesiasticorum, agris, & prædiis, si qua in itinere obvia sint.

VI. Hujusmodi autem quaestiones adornaverat in suis ad Sacram Consultam literis Illustrissimus Prætor Viterbiensis, cui exhauriendarum paludum cura concredita fuerat.

VII. Itaque quod ad primam dubitationem attinget, respondimus, non ultra Martium mensem prolatandum esse opus; cui si pluviosa tempestas pertinaciter obstaret, quò minus integrè ad exitum perduceretur, in Aprilem quoque mensem, idque sine ullo incolarum detrimento, continuato labore extrahi, atque perfici posse credideram, tum ratione edoctus, tum experientiã. Comperit enimvero exploratumque est, lacunis illis paucas minerales, majorem verò partem fontanas, atque pluviales aquas contineri, nec magnã cæteroquin subsidentium sordium, ac cœni copiã (nondum expleto anno) inquinari. Nam superiori duntaxat mense Maio latices illi stagnare cœperunt; Quamobrem quum veris initio, solis radii hebetes,

atque

atque imbecilles sint, nunquam è defidibus aquis eam putidorum vaporum vim excitare, aërique permiscere poterunt, quæ illius regionis cœlum per se inficiat atque contaminet. Quod quidem Romæ quotannis experimento potest comprobari, quum pratorum atque Hadrianæ Mollis fossæ denuò cavantur: is enim labor ob recurrentes fluminis alluviones ad Martii mensis initium suscipitur; neque ante medium Aprilem perfici solet. Quin imò impunè aliquando prorogatus est; modò nè in Majum aut Junium mensem extractus fuerit; quod cum duodecim ante annos accidisset, Leoninæ Urbis Cives exitialibus statim morbis conflictati fuere.

VIII. Ad secundum autem diximus multò tutius incilium labra, fossarumque margines confitis arboribus, vel saltè infixis palis ac sudibus muniri; non solùm propterea quòd eo pacto longè firmiora futura sint; verùm etiam quòd non mediocris illi cœlo salubritas, accederet, si Cives illi tilia, populo, acere, orno, aut similibus ripas illas arbuftarent: solent enim corrupti putidique humores, quibus humus imbuta est, ab arboribus penitus exhauriri: & quodammodo ad vitam revocari; quippè quæ fixos sales per radicum oscula volatiles factos in fibras, ac tubulos commeari compellunt. Id igitur Sacræ Consultationi studiosius est considerandum, ut quid factò opus sit, flatuat, atque decernat.

IX. Ad tertium verò, quod rimas scilicet, atque hiatus pertinet, omnino aggerandos esse arbitramur. Licet enim plerumque suâ sponte coalescant; fieri tamen potest, ut id non antè proximam æstatem eveniat. Interea humor ibidem delitescens, atque in vapores abiens, non exiguam morbidæ contagionis causam aleret, ac foveret, quæ mediâ demum æstate iterùm miserandos incolas aggrediretur. In ea igitur dubitatione præstat tutiora sequi consilia, quàm dubia.

X. Postremum autem caput silentio præterire constitui: non enim ad Medicinam attinet, neque proindè mei muneris esse videtur expendere, num ab Ecclesiasticorum agris incidendis abstinentum sit. Illud tamen in confesso est, cum populorum agitur salus, pleno, atque æquo jure Principem uti debere: ac proindè si ipsi Ecclesiastici sensuri sunt commodum exhaustarum paludum, justum quoque est, ut aliquod incommodum patiantur.

XI. Sed cum homines ab eventu de nostris consiliis ut plurimum existimare soleant; idcirco placet his Lectores meos commonefacere etiam de modo, quo lacunarum exsiccatio peracta fuit. Nam quanquam ipse in meis animadversionibus S. Consultæ exhibitis, putaverim margines Rivi ad paludes exhauriendas arboribus, aut saltè palis esse firmandas; (qui modus omnium tutissimus est) nihilominus, quoniam de publico id fieri debuerat, minori sumptu peractum est, ripis nempe ex sola, eaque contusa terra aggeratis. Opus verò integrum adhuc VIII. post annos perseverare novimus. Cæterùm Illustrissimus Episcopus pro sua humanitate ad me postea perscripsit in conficiendis silicibus, & canalibus Ecclesiasticos ab omni vectigali, ac tributo, ut aiunt, fuisse servatos.

EPISTOLA Balneoregionensis Episcopi, qua & acceptorum beneficiorum gratum rursus animum attestatur, & nova ad exhauriendas paludes à Sanctissimo Patre deprecatur.

BEATISSIME AC SANCTISSIME PATER,

Postquam lethiferi morbi tempestas exsævit, fluctibus in tranquillum redactis illius virtute, qui solo nutu procellosum mare sedavit; redeunt ad Te, *Beatissime Pater*, Joseph Maria Flaschi Medicus Phisicus, ac tres Chirurghi, qui à Sanctitate Tua ad curam Populi Balneoregionensis missi suum munus absolverunt: atque eorum studio frustrati non sumus expectatione nostra. Quapropter consentanè mihi visum est, nè virtutibus, & laboribus ipsorum desideretur testimonia, *Sanctitatem Tuam* omnium *Patrem*, & *Dominum* certiore facere non de illorum modò vigili cura, & charitate erga pauperes infirmos; verùm etiam de religiosa pariter, & spectata in aliorum exemplum pietate.

II. Venimus igitur, *Beatissime Pater*, in altitudinem maris, & tempestas non demersit nos, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed Divinæ Misericordiæ magnitudine. Inter hæc, nè iterùm pereamus, *Sanctitatu Tua* monitis, & præceptis humillimè pro viribus obtemperavi: nè assiduitas calamitatum, augmentum criminum fiat; neque uti mereamur prosperis, quia non corrigimur adversis. Sed quia vetustam Navem, ut loquar verbis D. Gregorii, indignus ego, infirmusque suscepi: per Omnipotentem Deum flexis genibus rogo *Sanctitatem Tuam*, ut in hoc mihi periculo Benedictionis Apostolicæ manum porrigas; ut imbecillum divinâ gratiâ munias, & fluctuantem cœlestibus auxiliis confirmes. Ut autem in posterum quibuscunque morbis via præcidatur, necessarium est, ut contradicentium posthabita quacunquè Inhibitione, & Appellatione, *Sanctitas Tua* aquarum stagnantium præcipiat fluxum ad bonum publicum, nè iterum computrescentes aërem labefaciant; & quæ jam cesserunt, pristinis renascentibus causis, mala cum omnium pernicie pullulascant. Ignoscat autem mihi *Sanctitas Tua*, quòd tantæ Celsitudini scribere ausus sim, ac Deum Opt. Max. precor, ut ad *Sanctitatu Tua* perenne gaudium ubique terrarum resonet vox unitatis, & pacis.

Balneoregii decimo tertio Kal. Decembris anno supra millesimum septingentesimo septimo.

SANCTITATIS TUÆ

Humillim. addiciss. & devotiss. Servus

Onuphrius Episcopus Balneoregii.

RESPON.

ILLUSTRISSIMO DOCTISSIMOQUE
VIRO

RESPONSIO Eminentissimi Cardinalis
Paulatii à Secretis Status Ecclesiastici ad
eundem Balneoregiensem Episcopum.

DOM. JOANNI MARIÆ
LANCISIO,

ILLUSTRISIME AC REVERENDISIME
DOMINE,

ONUPHRIUS ELISEUS EPISCOPUS
BALNEOREGIENSIS

S. P. D.

Adem paterna benignitas, quæ Sanctissimum
E. D. N. dudum impulit ad opportuna illi Ci-
vitati tribuenda subsidia, ut ex morbo, quo
tantopere affligebatur, emergeret, Sanctitati
Suae incitamento fuit ad ea nunc maximè decer-
nenda, quibus ipsa deinceps ab omni periculo
facta tecta servari possit. Mandavit idcirco pau-
cos ante dies, ut necessariis adhibitis remediis
morbi causa omnino tollatur quàm primùm, Ci-
viumque incolumitati quàm diligentissimè cavea-
tur. Pastoralis officii tui erit flagrantem zelum,
quo Sua Sanctitas istius populi salutem corpora-
lem tueri satagit, æmulari in ejus spiritali salu-
te summo, ut facis studio, procuranda, dum
ego læta Tibi faustaque cuncta ex animo à Deo
precor.

Datum Romæ die 3, Decembris 1707.

Ad officia paratissimum

F. CARD. PAULATIUS.

CAP. IX. Exhausta per hyemem lacunis
cautum fuit, nè unquam posthac Balneore-
gii rediret Epidemia.

Quum autem hæc, quæ de exhauriendis pa-
lustribus aquis pro mei ingenii tenuitate Emi-
nentissimis Sacrae Consultationis Patribus propo-
sueram, ad amissum, ac veluti ex præscripto Il-
lustrissimus Præsul Foscari Viterbiensis Provin-
ciæ Prætor fieri curasset, abunde in posterum con-
sultum fuit Balneoregiensis cæli salubritati; Non
enim amplius exiccatis lacunis in eam regionem
pedem intulit epidemia; sed prosperâ exinde vale-
tudine, quantum unius cujusque vivendi ratio per-
mittit, huc usque usi sunt incolæ, quod nobis fre-
quentibus literis à Balneoregiansi Episcopo signifi-
catum est.

II. Cùm verò nihil detrahendum sit veritati,
huc afferendam, & pro hujusce epidemice tracta-
tionis coronide transcribendam esse putamus epis-
colam Illustrissimi Episcopi Balneoregiensis, qui
ex maligna febris, qua ejus Vicarius Generalis
ipso vere sequentis anni graviter laboravit, vere-
batur, nè lues rursus caput extulisset. Sed mor-
bus ille, ex quo cæteroquin Æger brevi con-
valuit, sporadicus fuit, non recrudescens epi-
demie indicium, quæ penitus exiccatis paludibus
oppressa fuit, atque sublata.

Quum R. R. P. P. Conventualium S. Francisci
collectus ex tota Romana Provincia cœtus
superioribus diebus in hujus Urbis Cœnobio habe-
retur, oblata est mihi opportunitas observantia
meæ erga admodum R. P. Magistrum Lancisium
tuum Germanum Fratrem pro viribus significandæ.
Vehementer itaque gaudeo, id mihi contingere po-
tuisse; etsi ista amoris, ac benevolentia demonst-
ratio acceptis abs te beneficiis nulla ratione respon-
deat. Cæterum in publicis supplicationibus, quæ à
me cum iisdem Patribus, & universa Civitate in
Cathedrali Templo habitæ fuerunt, haud quaquam
prætermisimus pro tua valetudine, ac dignitate,
Vir Illustrissime, cui plurimum debet hic populus,
preces ad Deum fundere. At quia superioris anni
morborum semina videntur revirescere; quando-
quidem meus Vicarius Generalis consimili morbo
implicatus est; opportuna necessitatibus nostris sub-
sidia à D. O. M. proxima die Dominicæ in publica
omnium synaxi implorabimus. Harum rerum Te,
Vir Illustrissime, certiore facere volui, ut & pro
tua humanitate consilia nobis in tempore suppedites,
& meum erga Te amorem, ac studium, gratique
animi memoriam habeas exploratam. Vale. Balneor.
7. Id. Maii 1708.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISIMO

PRÆSULI

ONUPHRIO ELISEO

Dignissimo Balneoregii Episcopo,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Quod Germanum Fratrem meum humaniter ex-
ceperis, splendideque tractaveris; tum etiam
quod tua erga me benevolentia effecerit ut pietas
Balneoregiansis Populi, publicis à Te in dictis sup-
plicationibus, mihi quoque servandam valetudinem
à Deo Opt. Max. fuerit deprecata: Equidem non
sine pudore ingentes nunc Tibi gratias ago: cupe-
rem enim factis potius, quàm verbis acceptorum be-
neficiorum memorem me Tibi probare. Dolerem
interim, si semina morborum post annum pullula-
cerent: sed magnum habeo solatium, quod, eges-
tis lacunis, quidquid erat noxium, majorem partem
jam exaruerit; adeo accedente curâ, diligentia-
que, præsertim verò tuarum efficacitate precum,
aut nihil, aut saltè minus in posterum, sit certè
vobis extimescendum. Vale, ac persuasum ha-
beas, me tuis semper commodis inserviturum.
Vale.

Romæ 14. Kal. Junii anni 1708.

Totum

Totius Negotii Exitus.

UT præsensimus, ac prædiximus ita accidit, scilicet febrem, quæ Vicarius Generalis Illusterrimi Episcopi, exiccatis antea opportunè paludibus, correptus est, non quidem epidemici prodromum, sed morbifici illius duntaxat apparatus effectum fuisse. Nam postea neque per insequentem æstatem, neque alias usque ad annum 1716, in quo hæc scribimus, ulla æris labe, allusque epidemicus morbus eâ in Civitate vagatus est. Quo semper futurum, & auguror, & spero, si Cives diligenter curaverint, nè usquam prope Urbem aquæ potissimum subsideant, & corruptantur.

QUARTA EPIDEMIA

Castrensi febrium Pisauri ob stagnantes aquas tum ex fluvii alluvionibus, tum ex lento, ac sæpe interrupto cursu per Urbem illam fluvioli, necnon ex viarum immunditiis per æstates annorum præsertim 1708. & subsequenti delavientium.

CAPUT I. Pisauri Etymon, situs, ejusque temperamentum ex ventorum, & aquarum qualitatibus.

PISAURUM, Romanorum Colonia, ab Amne Pisauro, vel Isauro, vulgò Foglia, quo alluitur (flumina enim mundo plerunque æqualia sæpe sæpius nomenclaturas, quas ante Urbes conditas habuerunt, ipsis Urbibus impertiantur) appellatum potius censemus, quam vel ab Isis Templo, quod in citeriori ejusdem fluvii ripa nonnulli divites Cives condere potuerunt; vel ab Auro, quod pensatum à Romanis obsessis in Capitolio, & per Dictatorem Camillum de Gallorum manibus ibidem ablatum fuerit; ut Servius aniliter arbitratur. Hoc enim factum, præterquam quod accidit multò antequàm Pisaurum excitaretur: in *semirata solo Urbis*, non extra contigisse narrat Livius. Colonia primùm deducta fuit Coss. P. Claud. & L. Porcio à Triumviris Q. Fab. Labeone, & M. & Q. Ful. Flacco, ac Nobiliore; & quidem, ut idem tradit Historicus, in Gallicum Agrum. Nam tunc temporis Regio illa, quæ ab Ancona Ariminum usque intercluditur, Gallia Togata dicebatur; quemadmodum de ipsomet Pisauro Plinius etiam literis mandavit. Posterioribus verò temporibus, aliter divisis Italiae provinciis, Pisaurum in Piceno sub ditione Pontificia ad oram Adriatici Maris humiliter in situ spectatur, inter Fanum, & Ariminum. Mutatur Subolanum ab Illyrico, Boream à Veneto litore, Austrum à Senogallia, Zephyrum à montibus, qui ab eadem Urbe duo circiter miliaria distant. Planiciem ejus, quæ per x. circiter passuum millia ad mare proteaditur, lento cursu perlunt non solùm Isaurus, cujus ostium in concinnum portum ad excipiendas tantùm vectorias piscatoriasque naves aperitur; verùm multi etiam rivuli, quos inter duo insignes sunt,

alter quidem derivatus sub montibus à superiori ipsius Isuri sectione, vulgari nomine *Vallato* seu *Foglietta*, qui quasi parvus Isaurus per inferiorem illius Urbis partem deducitur, duplicemque præstat utilitatem, cujus prior est, ut eluat, abstergat, atque ad mare abripiat fordes omnes, quæ nili in ejus fluentum evomerentur, certè in viis, ac plateis (quippè quam-minimum declivo solo donatis) per æstatem potissimum non sine maximo illius æris detrimento subsisterent: posterior verò commoditas est, cum aliquot frumentarias molas ad promptum, expeditumque Civium usum identidem verset. Alter autem rivulus appellatur *Genica*, fluitque per agri illius planiciem prope Urbis mœnia, qua parte spectat Fanum, & Senogalliam. His porro aquis remissè fluentibus ut fertilitas finitimis agris, ita adventitia circumfuso æri per æstatem, atque autumnum insalubritas facillimè accedit; nisi per summam diligentiam prohibeatur, quo minus eademalicubi restagnent. Inducit autem Pisaurum adventitiam sæpius inclementiam, quod duo etiam aquarum stagna (vulgo *Guazzi*) alterum minoris prope novum portum, alterum majoris latitudinis in arenoso litore, ubi olim portus erat, inveniuntur, quæ quidem æstivo fermentata calore male olentes, noxios halitus eructant. Varias passum est vices Pisaurum. Nam olim à Tostia, ut refert Procopius, eversum, subinde à Belisario celeriter instauratum fuit. Paruit deinde Malatestis, mox Sforziis, diuque etiam Urbini Ducibus, donec ad Apostolicam Sedem rediit, cujus summa semper beneficia, sed postremis potissimum annis regnante CLEMENTE XI, maxima, eaque longum, ut speramus, duratura expertum est.

CAP. II. Pisaurum adventitia olim insalubritati præcipuè autem propter aquas stagnantes obnoxium fuisse, gravissimorum etiam Auctorum testimoniis confirmatur.

AD probandam antiquissimam Pisaurum adventitia olim insalubritati, eamque sub illius etiam Urbis initium satis esset naturam loci, in quo excitata fuit, quod superiori cap. fecimus, expendere; est enim situs humilis, atque multis lentisque aquis irriguus, ventis etiam euronoto, austroque objectus: quæ quidem sunt veræ causæ, propter quas Pisaurum æstate usque ad æquinoctium autumnale, quum præsertim ab Aedilibus tum cloacarum, fossarumque purgatio, tum aquarum excursus negligitur, per omnem ætatem cœnoso fuerit aere atque insalubri.

II. Sed quoniam lux veritatis uberior ad nonnullos ac vividior ab exemplis, quam à ratione solet pervenire; idcirco juvat huc testimonium afferre Catulli prisici inter Latinos Poëtæ, qui de Pisauro ad Juventium sic loquitur:

*Præterquam iste tuus moribunda à Sede Pisauri
Hospes, inauratâ pallidior statua.*

III. At enim verò suspicantibus, nè à Poëta conficta potius, quam depicta Pisauri insalubritas fuerit, statim succurrunt Auctores inter historicos gravissimi, qui id clarè testati sunt. Etenim Leander Alberti (ut jam obiter Part. Prior. lib. 1. cap. 3. tetigimus) scribit suo ævo paucissimos